

קרח והמן

בריש פרשת קרח כתב רש"י (במדבר טז-א ד"ה בן יצהר) שהכתוב לא הזכיר בן יעקב שבקש רחמים על עצמו שלא יזכר שמו על מחלוקתם שנאמר "בְּקֶהֱלִים אֶל תִּתְחַד כְּבוֹדֵי", ולפי פשוטו צ"ע שהרי כל ישראל הם בני יעקב וא"כ אין להכניס שמו ביחוס של אדם, ועוד שלא פרט כל האבות. ויהיה איך שיהיה משמע מכאן שישנה השמטה מיוחדת ליחוסו של יעקב אבינו במעשה קרח-וצ"ב.

compare and contrast קרח

והנה מצינו מדרשים שונים שהשוו קרח להמן עיין בבראשית רבה (פי"ט-ב) ארבעה הן שפתחו באף ונאבדו באף ואלו הן: נחש¹ ושר האופים² ועדת קרח³ וזהמן⁴ וכו' ופירש בעיר גבורים (לר"א לנשיץ בעל כלי יקר) פרשת וישב ופרשת קרח שענינו הוא קנאה שהוא ר"ת קרח נחש אופה והמן.

ועיין מדרש רבה ויקרא (פ"ה-ג) אומות העולם בשעה שהן יושבין בשלום אוכלים ושותין ומשתכרין ומתעסקין בדברי תפלות מה הן אומרים? מי חכם כבלעם, ומי עשיר כהמן, ומי גבור כגלית ואח"כ יבואו להם בית ישראל ואומר להם אחיתופל לא היה חכם? קרח לא היה עשיר? שמשון לא היה גבור? עיין שם. וכן עיין במדרש רבה במדבר (פכ"ב-ז) וכן ירמיה אומר "כה אמר ה' אל יתהלל חכם בחכמתו... שנו רבותינו שני חכמים עמדו בעולם אחד מישראל ואחד מעובדי כוכבים אחיתופל מישראל ובלעם מאומות העולם ושניהם נאבדו מן העולם, וכן שני גבורים עמדו בעולם... שמשון מישראל וגלית מאומות העולם... וכן שני עשירים עמדו בעולם אחד מישראל ואחד מאומות העולם-קרח מישראל והמן מאומות העולם ושניהם נאבדו מן העולם. למה? שלא היה מתנתן מן הקב"ה אלא חוטפין אותה להם וכו'.

ונראה להסביר הענין על פי הסבר בחז"ל ששמעתי בשם חכמים שונים. הנה אמרו שהמן מן התורה. מניין? שנאמר "המן העץ וגו'" וידוע שהמן העמלקי שורשו מנחש הקדמוני שהוא הכח הרע של עמלק, אמנם ההשוואה היא במה שאע"פ שהכל כרעו להמן מ"מ היה רע בעיניו שמרדכי אינו כורע ומשתחוה לו, וכן אצל אדם הראשון שהכל היה רשאי לו חוץ מעץ אחד היה הדבר רע בעיניו עד שנכשל באכילתו. וזהו ענינו של קרח שהיה העשיר הכי מופלג וגם היה לו שררה וכלשונו של הילקוט שמעוני (רמז תתקנ"ג) למען סוף¹³ משאול¹⁴ מטה זה קרח ועדתו שנתתי להם שררה ובקשו לחמוד מה שלא היה שלהם.

ונראה שזהו ההסבר למה שאמרו (עיין רש"י לדברים כה-יז) שאם

* "אמר ענין 103 203" *
↓
אמר = 240

שְׁקַרְתָּ במדות ובמשקולות הוי דואג מְגֵרוֹי האויב ומשׁ"ה נסמכה פרשת משקולות לזכירת מחיית עמלק. שהרי המוכר מרויח ומי צר לו שאינו לוקח מה ששייך לחבירו וזו מידת עמלק. והכל לפי מה שנתבאר במקום אחר על פי משׁ"כ במסלת ישרים (עיין פי"א ובספרי רבי צדוק הכהן שע"י הטלת הזוהמא נתהווה באדם תאות גול ועריות שנפשו חומדתם ועל האדם מוטל להסיר התאוה מלבו לגמרי ע"י נקיות וחסידות. ונראה דמשׁ"ה אמרו (קידושין פב,א) טוב שבטבחים שותפו של עמלק וכתב שם רש"י (ד"ה טוב) שספק טריפות באות לידו וחס על ממונו ומאכילן עכ"ל דר"ל שתואב לממון אע"פ שאין מגיע לו דהוי ספק טריפה ותאות ממון מכשילתו להאכיל ספק טריפות. ועל יוסף שהוא שטנו של עשיו, וזרעו של עמלק נופלים ביד בנה של רחל (עיין פסיקתא רבתי יג) הוא נקי מגול ועריות עד שאמרו עליו (זבחים קיח,ב) "בֵּן פורת יוסף בן פֶּרֶת עלי עֵינַי עֵינַי שלא רצתה לזון וליהנות מדבר שאינו שלו, שהיה נאמן בביתו של פוטיפר ולא נכשל באשתו הרי שהתגבר על יצר של גול ועריות.

ונראה שעבדתו של אדם להתגבר נגד תאות גול שרשו במה שנגזר על האדם ב"זיעת אפיך תאכל לחם" דהיינו לדקדק בכשרותו של ממונו ובוזה מתקן החטא שבא לו ע"י הסתת הנחש הקדמוני שהוא שרשו של עמלק. ומטע"ז יש להכריע המשקולות עבור הלוקח.

ומשה רבינו כשהתפלל נגד עדת קרח אמר (במדבר טז-טז) "לא חמור אחד מהם נִשְׁאָתִי" דר"ל דקדוק בממון שלא לקחת מהזולת אפילו מה שמגיע לו דהוי ממש היפוך ממידת קרח וכנ"ל.

ועיין בחתם סופר ריש פרשה קרח שתמה איך נקרא קרח על שם אחד מאלופי עשיו וקיימ"ל דרשעים לא מסקינן בשמייהו (יומא לח,ב) וחזי מה עלתה ביה עיין שם, ולפי משׁ"כ הרי עשה מעשה המן שהוא מבני עשיו.

והנה הכתוב אומר "ויאהב יעקב את רחל ויאמר אֶעֱבֹדְךָ שבע שנים ברחל בְּנֵי הַקְטָנָה" (בראשית כט-יח) וכתב שם רש"י וז"ל הם ימים אחדים שאמרה לו אמו וַיִּשְׁבֶּת עִמּוֹ יָמִים אֶחָדִים וְתַדַּע שֶׁכֵּן הוּא שֶׁהָרִי כְּתִיב וַיְהִי בְעֵינָיו כִּימִים אֶחָדִים עכ"ל. וז"ל הגור אריה שם דאם לא כן יקשה לך כי אמו אמרה לו "וישבת עמו ימים אחדים" (לעיל כו,מד), והוא אמר "אֶעֱבֹדְךָ שבע שנים", אלא שוהו "ימים אחדים" שאמרה לו אמו, אף על גב דמשמע דהיו ימים אחדים בשביל אהבתו אותה (ראה פסוק כ), ובלאו הכי לא נחשב לו "כימים אחדים" (קושית הרא"ם), היינו אף על גב דאמו אמרה לו "וישבת עמו ימים אחדים" היינו מי שאינו שרוי בצער נדמה לו ז' שנים - ימים אחדים, ולא היה דעתה שיהיה יעקב בעבודה, אבל האמת

שלא היה יעקב שרוי בטובה אלא בעבודה קשה, כדכתיב (להלן לא,מ) "הייתי ביום אכלני וגו'", וכזה היה ראוי שיהיו לו כימים מרובים, לכך כתיב שהיו לו כימים אחדים בשביל האהבה שהיה אוהב אותה כאילו לא עבד. עכ"ל.

הרי שיעקב אבינו סבל צער גדול ע"י העבודה הקשה אלא שאהבתו לרחל פעלה שאעפ"כ היו הימים כימים אחדים.

והנה אלמלי היה יעקב מביא עמו כסף וזהב לא היה צריך לעבוד אלא שאליו בן עשיו אביו של עמלק רדף אחריו במוצות אביו להרגו והשיגו, ולפי שגדל אליפו בחיקו של יצחק משך ידו ואמר לו מה אעשה לציווי של אבא? ויעקב אמר לו טול מה שבידי והעני חשוב כמת (עיין רש"י בראשית כט-יא) [ובמקום אחר כתבתי שיש להרגיש מכאן שמטעם זה דן שאול קו"ח שיש עליו פירכה להציל אגג שכמו שהשתמשו במהלך בתורה להציל יעקב מציווי של עשיו כמו כן השתמשו באופן כזה להציל אגג מציווי של שמואל ודו"ק]. ונמצא שעל ידי אביו של עמלק נגרם צער גדול ליעקב שהיה מוכרח לעבוד. והנה מאותה עבודה ילפינן הלכות איך צריך השומר לדקדק בשמירה (עיין ב"מ צג, ב עד מתי שומר שכר חייב לשמור עד כדי הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה); וזה דומה ממש לענין מידות ומשקולות שאם אין מדקדקים בהן דואגים מעמלק (עיין רש"י דברים כה-יז) הרי שעסקו של יעקב הוא תיקון לפעולתו של עמלק. ורחל שהיא אמה של יוסף שהוא שטנו של עשיו ויו"ח הם הלוחמים בעמלק פועלת שהימים הרעים נעשים לימים אחדים ודו"ק.

ולפי האמור מובן הענין מדוע התפלל יעקב שלא ייזכר שמו במעשה קרח שהרי הוא עבד לתקן מידה זו של חמדה למה שאין מגיע לו שעסק כמה שנים וסבל מהחורב והקרח כן י"ל דהיינו דקדוק שלא לקחת מהזולת מה שלא מגיע לו (ואמר [בראשית לא-לט] "טַרְפָּה" לא הִבַּאתִי אליך אנכי אַחֲטָנָה מידי תבקשנה גִּנְבֹתֵי יוֹם וְגִנְבֹתֵי לַיְלָה") ולהיות אחראי למה ששעבד את עצמו וכנ"ל והיא סתירה גמורה למה שתאב קרח וכנ"ל.

ויש להרגיש שיואב קלקל במה שלא הרג כל העמלקים מפני שרבו לא דקדק היטיב להורות זָכַר במקום זָכַר (ב"ב כא,א-כא,ב). ויש למצוא רמז במה שאמרו שאחד מחמשת פסוקים שאין להם הכרע הוא הקרא ד"צא הלחם בעמלק מחר" שעמלק אינו זהיר להכריע המשקולות כדבעי. וכן אדם הראשון לא דקדק בדברי השי"ת להורות להאשה שה' אמר לא לאכול ולא אמר לא ליגע (עיין סנהדרין כט,א).